

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelek **D. R.**, nezletilé **X**, nezletilé **Y** a nezletilé **Z**, zastoupených Mgr. Tomášem Ondruchem, advokátem, sídlem Moskevská 1440/24a, Havířov, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabrání finanční hotovosti 51 000 Kč a 29 500 eur, za účasti **Vrchního soudu v Olomouci**, jako účastníka řízení, a **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabrání finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, bylo porušeno právo stěžovatelek nezletilých X, Y a Z na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 se v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabrání finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelky domáhají zrušení v záhlaví označeného rozsudku, a to v části, v níž bylo rozhodnuto o zabrání finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, zajištěné při prohlídce rodinného domu dne 11. ledna 2017. Tvrdí, že uvedeným rozsudkem došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 11, 36 a 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a připojených listin se podává, že předmětné trestní řízení bylo vedeno mj. proti J. J., druhovi stěžovatelky D. R. a otci nezletilých stěžovatelek X, Y a Z (dále jen „nezletilé stěžovatelky“). Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“) ze dne 19. srpna 2021 č. j. 45 T 1/2018-2819 byl J. J. společně s obžalovaným J. D. uznán vinným ze spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákoníku, za což mu byl podle § 70 odst. 1 trestního zákoníku uložen mj. trest propadnutí věci týkající se shora uvedené finanční hotovosti. Obžalovaný J. J. (stejně jako obžalovaný J. D. a státní zástupce) proti tomuto rozsudku podal odvolání, nicméně dne 20. listopadu 2021 zemřel.

3. Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) v návaznosti na to usnesením ze dne 7. prosince 2021 č. j. 3 To 84/2021-2882 podle § 257 odst. 1 trestního řádu zrušil výše uvedený rozsudek krajského soudu ve všech výrocích týkajících se obžalovaného J. J. a trestní stíhání tohoto obžalovaného zastavil. Napadeným rozsudkem vrchní soud zrušil uvedený rozsudek krajského soudu ve vztahu k obžalovanému J. D. v celém rozsahu a tohoto obžalovaného nově uznal vinným ze spáchání pokusu zvlášť závažného zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Napadeným rozsudkem vrchní soud rovněž podle § 101 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku uložil ochranné opatření zabrání věci, a to výše specifikované finanční hotovosti.

II.

Argumentace stěžovatelek

4. Stěžovatelky namítají, že napadeným rozsudkem bylo rozhodnuto o majetku v té době již mrtvého člověka, přičemž toto rozhodnutí nikdy nebylo doručeno jeho právním nástupcům a jeho dědicové s ním nebyli seznámeni. Mají za to, že dědicové byli takto zkráceni na svých majetkových právech, neboť jim byla upřena možnost domáhat se vydání majetkových hodnot, které před smrtí náležely zůstaviteli.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že Ústavní soud je příslušný k projednání ústavní stížnosti. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelky vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

6. Ústavní soud se musel pozorně zabývat otázkou, koho lze v posuzované věci považovat za stěžovatele a které z těchto osob jsou navíc stěžovateli oprávněnými. V samotné ústavní stížnosti je totiž jako stěžovatelka označena výslovně pouze stěžovatelka D. R. V textu ústavní stížnosti však uvádí, že „...svým charakterem přesahuje zájmy mne coby stěžovatelky, neboť se dotýká zájmů mnou zastupovaných nezletilých dětí...“. Namítáno je navíc nejen porušení ústavně zaručených práv zmíněné stěžovatelky, ale práv dědiců, tedy i nezletilých stěžovatelek. Právní zástupce na výzvu Ústavního soudu k doplnění návrhu sdělil, že stěžovatelka D. R. podala ústavní stížnost jménem svých nezletilých dětí, tj. nezletilých stěžovatelek.

7. Za této situace se Ústavní soud – ve snaze vyhnout se přílišnému formalismu – přiklonil k závěru, že ústavní stížnost byla podána všemi čtyřmi stěžovatelkami označenými v záhlaví.

8. Ústavní soud následně posuzoval, zda jsou stěžovatelky osobami oprávněnými k podání ústavní stížnosti. Podle § 72 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je oprávněna ústavní stížnost podat mimo jiné fyzická osoba, která tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. Jak je zdůrazňováno v samotné ústavní stížnosti, rozsudek vrchního soudu v části týkající se zabránění finanční hotovosti náležející původně obžalovanému J. J. se týká práv dědiců po tomto obžalovaném. Ústavní soud proto musel předběžně posoudit okruh dědiců po zemřelém obžalovaném J. J., neboť právě ve vztahu k nim mohlo napadeným postupem, u kterého byl tvrzen rozpor s právem na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) dojít k zásahu do jejich ústavně zaručených práv a svobod (práva vlastnického podle čl. 11 odst. 1 Listiny).

9. Z doplnění ústavní stížnosti vyplývá, že dědické řízení po zemřelém J. J. bylo zastaveno z důvodu nepatrného majetku, přičemž v jeho průběhu nebylo zjištěno, že by zemřelý zanechal závěť. Okruh dědiců tedy musí být určen podle zákonné posloupnosti, přičemž podle § 1635 občanského zákoníku patří do první třídy dědiců zůstavitelovy děti a manžel. Do této první třídy dědiců tak patří děti zemřelého J. J., tj. nezletilé stěžovatelky. Z tohoto důvodu je lze pokládat za osoby, jejichž základní práva a svobody zaručené ústavním pořádkem mohly být napadeným rozsudkem zasaženy, a tedy i za oprávněné stěžovatelky.

10. Totéž ovšem nelze dovodit ve vztahu ke stěžovatelce D. R., která byla (podle svého vlastního tvrzení) družkou zemřelého J. J. Jako taková spadá až do druhé třídy dědiců (srov. § 1636 občanského zákoníku) a dědila by pouze v případě, že by nedělili potomci J. J. Rozhodnutím o zabránění finančních prostředků tak nemohla být přímo dotčena její ústavně zaručená práva a svobody, a proto ji Ústavní soud musí považovat za osobu, která k podání ústavní stížnosti v této věci zjevně není oprávněna.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

11. Původní soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření vrchnímu soudu a Vrchnímu státnímu zastupitelství v Olomouci (dále jen „vrchní státní zastupitelství“). Vrchní soud ve vyjádření rekapituloval výsledky dokazování provedené před soudem prvního stupně ve vztahu k vlastnictví finanční hotovosti, která byla následně předmětem zabrání, s tím, že tato finanční hotovost byla prokazatelně vlastnictvím obžalovaného J. J. Uvedl, že k zabrání finanční hotovosti přistoupil proto, že se (vzhledem k úmrtí obžalovaného J. J.) jednalo o věci, které náležely pachateli a kterého nelze stíhat ani odsoudit. Podle vrchního soudu by bylo v rozporu s účelem řízení, aby věci pocházející z trestné činnosti zůstaly v pozůstalosti pachatele trestného činu a byly tak předmětem dědického řízení. Vrchní soud v závěru navrhl odmítnutí, popř. zamítnutí ústavní stížnosti.

12. Vrchní státní zastupitelství sdělilo, že nevyužívá možnosti vyjádřit se k podané ústavní stížnosti.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření vrchního soudu stěžovatelkám k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti, jež by nebyly patrné z trestního spisu, nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci.

14. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonitosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně souladného výkladu a použití. Interpretace a aplikace zákonných a podzákonných právních norem, které nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, pak znamenají porušení základního práva či svobody, a právě k tomu v projednávané věci došlo.

16. Vrchní soud napadeným rozsudkem rozhodl o zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení lze zabrat věc, která náleží pachateli, jehož nelze stíhat nebo odsoudit. Z ustálené judikatury, jakož i komentářové literatury však vyplývá, že otázku vlastnictví zabírané věci je třeba posuzovat vždy k okamžiku rozhodování soudu. Pokud tedy pachatel zemřel (jak tomu bylo i v nyní posuzované věci), věc mu již nenáležela a nebylo ji proto možné zabrat podle citovaného ustanovení (srov. č. 15/1993 Sb. rozh. tr. nebo např. KALVODOVÁ, V. In. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1066).

17. Vrchní soud tedy postupoval nezákonně, jestliže rozhodl o zabrání věci obžalovanému, který v době tohoto rozhodnutí již nežil, a tedy nebyl vlastníkem těchto věcí, nýbrž se staly součástí pozůstalosti. Vrchní soud takovým rozhodnutím porušil právo uvedených stěžovatelek jako do úvahy připadajících dědiček na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť s nimi nejednal jako se zúčastněnými osobami a nedal jim možnost uplatňovat práva s tím spojená (viz § 42 trestního řádu) a čelit možnosti zbavení vlastnického práva prostřednictvím zabrání věci (viz např. nálezy ze dne 20. dubna 2021 sp. zn. III. ÚS 1149/20 či nálezy ze dne 15. srpna 2023 sp. zn. IV. ÚS 2328/22; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

18. Ústavní soud dodává, že tímto svým rozhodnutím nepředjímá, zda jsou splněny zákonné podmínky pro zabrání předmětné finanční hotovosti spadající do pozůstalosti po obžalovaném J. J. Trestní zákoník totiž připouští vyslovit zabrání věci nejen vůči pachateli trestného činu, ale též ve vztahu k jiným osobám, mj. vůči těm, na které pachatel danou věc převedl nebo které ji jinak nabyly [srov. § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku]. Takovému rozhodnutí však musí předcházet řádný proces, ve kterém bude zúčastněným osobám poskytnut prostor pro využití jejich práv.

19. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal ústavní stížnost ve vztahu k nezletilým stěžovatelkám důvodnou a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí v části označené ve výroku tohoto nálezu zrušil. Ve vztahu ke stěžovatelce D. R. Ústavní soud podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neoprávněnost stěžovatelky k jejímu podání.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 6. září 2023

Jiří Zemánek
předseda senátu